

Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen
neuvottelukunta (ETENE)
Aira Pihlainen, pääsihteeri

21.01.2009

ETENE PÖYTÄKIRJA 1/2009

Aika Torstai 22.1.2009, 12.00 – 14.35

Paikka Iso kokoustila, Kirkkokatu 14, Helsinki

Osallistujat:	Markku Lehto, puheenjohtaja	(x)	Jaana Hallamaa, varapuheenjohtaja	(x)
Jäsenet:			Varajäsenet:	
	Jyrki Pinomaa	(x)	Mirva Sandelin	()
	Mardy Lindqvist	(x)	Markku Lehto	()
	Timo Keistinen	(x)	Harri Vertio	()
	Leena Niinistö	(x)	Kari-Pekka Martimo	()
	Pirkko Lahti	()	Sirpa Peura	()
	Helena Leino-Kilpi	()	Anna-Leena Brax	()
			Päivi Rautava	(x)
	Heikki Vuorela	(x)	Raimo Puustinen	()
	Jaana Kaleva-Kerola	(x)	Kari Eskola	()
	Irma Pahlman	()	Anna Mäki-Petäjä-Leinonen	()
	Anne Niemi	()	Irma Telivuo	()
	Raimo Sulkava	(x)	Minna Raivio	()
	Jyrki Jyrkämä	(x)	Helka Urponen	()
	Paavo Juvonen	(x)	Jaakko Heinimäki	()
	Hannakaisa Heikkinen	()	Håkan Nordman	()
	Ilkka Kantola	()	Anneli Kiljunen	()
	Erkki Virtanen	(x)	Kirsi Ojansuu	()
	Sirpa Asko-Seljavaara	()	Eero Akaan-Penttilä	
	Heikki Ruskoaho TUKIJA, pj	()		
	Helena Kääriäinen Tukija, vpj	(x)		
	Outi Konttinen TUKIJA, ylitarkastaja	(x)		
	Nina Lindqvist, osastosihteeri	(x)		
	Aira Pihlainen, pääsihteeri	(x)		
	Veikko Launis	(x, 3§)		

1 Kokouksen avaus

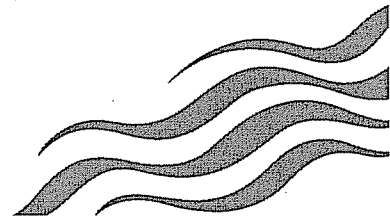
Puheenjohtaja Markku Lehto avasi kokouksen klo 12.00.

2 ETENEn pöytäkirja 9.12.2008

Hyväksyttiin.

3 Eettisten ongelmien luonne ja keskustelutarpeen määrittäminen

Professori Veikko Launis katsoi, että eettisen keskustelutarpeen määrittäminen on ajatuksena melko uusi tarkastelunäkökulma. Esittelyssä käsiteltiin muuttuvien toimintaympäristöjen tuomia eettisiä ongelmia ja eettisten ongelmien luonnetta. Keskustelutarpeen määrittämisen

lähtökohtana voi pitää sitä, että etiikka on perusuunteeltaan arvottavaa. Keskustelun vaarana on se, että keskustellaan liikaa (etiikkateollisuus), jolloin etiikasta voi tulla rajoittavaa. Eettisen keskustelun mahdollisia kriteereitä ovat havaittu arvostiririita, tarve muodostaa kanta tai näkökulma asiasta, uusien tieteellisten ja teknologisten mahdollisuuksien synnyttämät kysymykset, yhteiskuntasopimuksen ja sovittujen pelisääntöjen tuomat vaatimukset, kansalaiskeskustelu sekä heuristiset kriteerit. Esittelyssä käsiteltiin myös moraalitiedon lähdettä ja eettisten ongelmien ratkaisumahdollisuuksia.

Keskustelussa nousi esille, miten eettinen keskustelu voi olla riippumaton muista yhteiskunnallisista tavoitteista ja vaatimuksista. Kuinka vapaasti voi tehdä eettisiä ratkaisuja ja kuka niitä rajoittaa? Eettisten ratkaisujen perusta on lainsäädännössä ja politiikassa voidaan tehdä sopimuksia sekä saada aikaan yhteiskuntasopimuksia. Näistä sopimuksesta huolimatta kansalaiset voivat kuitenkin jatkaa asiasta eettistä keskustelua. Miksi joistain asioista ei kuitenkaan synny kansalaiskeskustelua, vaikka niistä tunnistetaan eettisiä ongelmia?

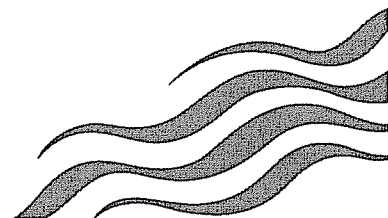
Onko terveydenhuollon eriarvoisuus pragmaattinen vai eettinen ongelma, jossa toiminta ja puheet menevät eri suuntiin? Esimerkiksi suomalaiset ovat yleitä hyvinvointivaltiostaan, mutta samanaikaisesti ollaan kyvyttömiä keskustelumaan mielenterveyspotilaiden syrjäytymisestä tai naisten ja miesten tasa-arvosta. Miten eettiset ongelmat voidaan ilmaista siten, että ne kuvaavat sitä mitä ovat? Esimerkiksi tupakointikielto hoidettiin tupakkalailla ja sillä on ollut suuri vaikutus väestön käyttäytymiseen. Miten vastaavasti voitaisiin ratkaista mielenterveys ja somaattisten sairauksien hoito? Esimerkiksi mielenterveyspotilas ei saa hoitoa, onko silloin kysymys siitä, että potilaat eivät vaikuta tai muistuta riittävästi sairailta? Miten mielenterveyspotilas kärsii ja miten häntä autetaan? Mielenterveyspotilaiden aseman parantamisessa tulee kuitenkin erottaa politikointi, moralisointi ja eettiset päätökset.

Keskustelussa tuli vielä esille eettisten asioiden käsitteellisen määrittelyn ja etiikan asiantuntijuuden tarpeet sekä terveydenhuollossa vallitseva jatkuva riittämättömyyden ongelma. Viime mainittu syntyy siitä, että parannuksista huolimatta odotukset siirtyvät aina olemassa olevaa tilannetta korkeammalle.

4 TUKIJAN toiminta ja vireillä olevat asiat

Professori, TUKIJAN varapuheenjohtaja Helena Kääriäinen esitteli TUKIJAN tehtäviä ja toimintaa. TUKIJA on ollut olemassa lähes 10 vuotta ja se perustettiin lääketieteellisestä tutkimuksesta voimaan tulleen lain yhteydessä vuonna 1999. TUKIJAN tehtävät ovat lakisäätteisiä, joista tärkeimpiä ovat lausuntojen antaminen kansainvälisinä monikeskustutkimuksina tehtävistä kliinisistä lääketutkimuksista ja paikallisten eettisten toimikuntien kielteisten lausuntojen uudelleen käsittely. Käsiteltyihin tutkimussuunnitelmiin tulee myös runsaasti muutoksia. Tutkimussuunnitelmien ongelma on se, että tutkimussuunnitelmien laatu vaihtelee ja osa suunnitelmista on heikosti valmisteltu. TUKIJA ei valvo tutkimustoiminnan toteuttamista. Kokouksia pidetään kerran kuukaudessa, sillä lääketutkimuksissa on tarkat aikarajat asian käsittelylle. TUKIJAN toiminnassa kertyy suuri määrä paperia ja se tekee jaoston asiakirjahallinnosta ”paperitehtaan” kaltaisen.

TUKIJAN tehtävänä on myös tukea sairaanhoitopiirien eettisten toimikuntien toimintaa. TUKIJA neuvoo eettisiä toimikuntia periaatteellisissa kysymyksissä ja järjestää vuosittain kansallisen seminaarin sekä osallistuu alueellisten seminaarien järjestämiseen.

Kansallisesti on tullut esille tarve perustaa vastaavia tutkimuseettisiä toimikuntia myös muille tieteen aloille.

Tällä hetkellä on vireillä TUKIJAn erottaminen ETENEn toiminnasta itsenäiseksi toimijaksi. Lisäksi TUKIJALLE ollaan antamassa biopankkitoimintaan liittyviä tehtäviä. TUKIJAAan liittyvät ratkaisut ovat vielä avoimia.

5 ETENEn toimintasuunnitelma vuodelle 2009

ETENE hyväksyi kokouksessaan 20.12.2007 toimintasuunnitelman vuosille 2008 –2010.

Keskusteltiin vuoden 2009 toiminnasta ja sovittiin, että vuonna 2009 keskitytään mielenterveystyön teemaan. Keskustelussa tuli myös esille tarve jatkaa keskustelua terveydenhuollon rakennemuutoksista ja vastuukysymyksistä. Seuraavassa kokouksessa otetaan esille voimavarojen käytön vastuu muuttuvassa terveydenhuollossa. Aihetta esittelevät neuvottelukunnan jäsenet johtajaylilääkäri Timo Keistinen ja kansanedustaja Erkki Virtanen. Samoin neuvottelukunta käsittelee teknologian kehitystä potilaan oikeuksien, yksityisyyden ja turvallisuuden sekä toiminnan tehokkuuden kannalta. Erityisesti keskitytään informaatioteknologian kehityksen tuomiin muutoksiin. Toukokuun kokouksessa aihetta esittelee neuvottelukunnan jäsen professori Jyrki Jyrkämä.

Eettisten asioiden käsittelyssä pyritään lisäämään neuvottelukunnan vaikuttavuutta siten, että lausuntoja ja julkaisuja kohdennetaan eettisesti kriittisiin näkökulmiin. Lisäksi keskusteltiin siitä, että eettinen neuvottelukunta voi käsitellä ennakoivasti eettisiä ongelmia. Kuitenkin eettiset ongelmat ovat usein sellaisia, että ne tulevat esille vasta muiden päätösten jälkeen. Neuvottelukunnan työskentelytavoista sovittiin, että lisätään sähköpostin käyttöä mm. tiedottamisessa ja ajankohtaisten eettisten asioiden kommentoinneissa.

6 Ilmoitusasiat

ETENEn mielenterveystyön etiikkaa pohtiva työryhmä on käynnistynyt. Työryhmän jäseninä ovat Ritva Halila, Pirkko Lahti, Markku Lehto (mtkl), Hanna Putkonen, Heikki Vuorela ja sihteerinä Aira Pihlainen. Professori Helena Leino-Kilpi on ehdottanut työryhmään jäseneksi professori Marita Välimäkeä.

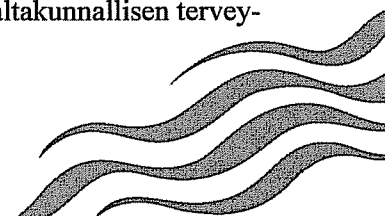
ETENEn nettijulkaisuna on ilmestynyt ”Miten käy maan hiljaisten”? (nro 23). Tämä julkaisu käsittelee ETENEn 10-vuotisseminaarinsa esiteltyjä asioita. Vuoden 2009 puolella ilmestyi painettu julkaisu (nro 24) ”Terveydenhuollon työvoiman liikkuvuus, vaihtuvuus ja eettinen vastuu”, jossa on vuoden 2008 kesäseminaarin sisällöt ja esitykset.

ETENEn QuickPlace-sivut ovat internetissä ja jäsenet ovat saaneet käyttäjätunnuksen ja salasanan sivuille.

STM järjestää 29–30.1.2009 Potilasturvallisuuskonferenssin Helsingissä.

7 Muut asiat

ETENEn on tullut lausuntopyyntö (20.1.2009) eduskunnalle annettavasta muutosesityksestä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 2 a §:n muuttamisesta. Muutos koskee nykyisen valtakunnallisen tervey-

denhuollon eettisen neuvottelukunnan tehtävien ja asiantuntemuksen laajentamista valtakunnalliseksi sosiaali- ja terveysalan eettiseksi neuvottelukunnaksi.

ETENE keskusteli lausuntopyynnöstä ja totesi, että muutosesitykset sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 2 a § sekä valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan asetusmuutos esitykset ovat tarkoituksenmukaisia ja huolellisesti tehtyjä.

8 Kokouksen päätös

Puheenjohtaja päätti kokouksen 14.35.

Puheenjohtaja

Markku Lehto

Pääsihteeri

Aira Pihlainen

